

Оксана Шостак
кандидат філологічних наук, доцент
Національний авіаційний університет
м. Київ

ПОСТМОДЕРНІЗМ ІНДІАНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК МАРКЕР КОЛОНІАЛЬНОГО ПРИКОРДОННЯ

Дж. Візенор висуває провокативну думку про те, що постмодернізм «звільняє» індіанську літературу, надаючи їй шляхи вираження особливого корінного гумору і абсурдності, що так притаманні традиційним трікстеріанським оповідкам. У такий спосіб маргінес знаходить собі шлях у центр. Сам Візенор висловлює незадоволеність тим, що постмодернізм не розкладає оповідь на «культурні категорії» [Vizenor 1998, с.278]. Для самого критика надзвичайно важливою є категорія «репрезентативності реальності», яку він розглядає у контексті постмодерніської уяви. Візенор зазначає, що для того аби функціонувати у цій царині особистість має почуватися комфортно у власній душі, а це є найважливішим завданням людини у цьому світі. У такий спосіб дослідник прагне віднайти втрачені у сучасному деконструйованому світі людські і племінні цінності. Однією із перших цінностей, яку слід відновити є відчуття великої родини і широких родинних зв'язків на противагу культивованої у сучасності нестабільної нуклеарної сім'ї. Почасти Візенор змінює місцями реальність і уяву, підкреслюючи у такий спосіб характерну для індіанського світогляду думку про те, що

проблеми людини йдуть із середини неї самої, а не залежать від оточення і світу. «Візенорова проза досліджує мобільні версії громадянства, завданням яких не є урегулювання питань фактичної суспільної приналежності, але натомість возвеличуються общинна й індивідуальна ідентичності, <...> простір, трансформований індіанським мистецтвом у чудернацькі транснаціональні форми естетичного громадянства. Його творчість складає динамічні мапи транснаціональних зв'язків, котрі попри всю їх різноманітність залишаються корінними, тримаючи суто трайбаліський фокус попри те, що вони відкриті для обміну із усім позитивним на світовому рівні» (Jobin, с.33). На відміну від більшості корінних письменників, які обирають повернення на рідну територію для протагоніста як важливий мотив для своїх творів, Візенор пропонує рух у простір. «Я писав про рух лише у контексті суверенітету і літератури» [Vizenor 2015, с.163].

Дослідники творчості Візенора звертають увагу на вигадливість його антиколоніальної риторики. Часто застосований ним прийом – вміщення протагоніста, представника резервації Білої Землі анішінабе (рідної для письменника) у контекст інших культур у якості трікстера цих культур (романи «Голубі ворони», «Гривер. Американський король-мавпа у Китаї» та інші). «Візенор зацікавлений у розхитуванні провладної рівноваги, інфікованої колоніалізмом, підкидаючи їм силогізми про корінний примітивізм, аби у такий спосіб змусити провладну думку рухатися у протилежний бік від ідеалізації «примітиву» [Maskau, 171]. У такий спосіб Візенор прагне створити свій власний «космопримітивізм», який дає змогу розгледіти у індіанських митцях представників сучасності, а не артефакт далекого минулого, законсервованого у образах індіанців Великих рівнин. Залишаючись глашатаєм національної ідеї корінних народів, Візенор трансформує ідею естетики космопримітивізму у форму політичної заяви, що засвідчує індіанську присутність у сучасному світі. «Космопримітивне корінне мистецтво є мобільним і життєздатним, саме тому воно спроможне відстоювати індіанський суверенітет у всьому світі, спілкуючись на рівні із іншими національними мистецтвами. Завдяки літературній естетиці Візенора національний суверенітет вийшов за кордони резервації, ставши своєрідним засобом транспортування національних ідей» [Jobin, с.37].

Візенор неодноразово піддавався критиці від колег по цеху за «непослідовність» своїх теорій. «Візенорова приналежність до теорії радше випадкова, далеко не всі тези пост структуралізму можна співвіднести із філософіями, що він, здається, схвалює. Якщо розглядати пост структуралізм переважно як якесь свято, а не аналізувати його, то це і пояснює деяку непослідовність у його письмі. Так чи інакше, але Візенорова стилістика спрямована на створення незаперечних оповідок, що дає змогу читачеві робити власні висновки із описаних протиріч. Він аж ніяк не теоретик в значенні того, як обґрунтовуються основи власної філософії, яка спрацьовує надалі як послідовна літературна теорія» [Weaver, Womack, Warrior, с.165-166].

Кетрін Шанлі через декілька років розвине цю думку, назвавши корінну літературу «улюбленим логовом Койота, бо вона є місцем «вільної гри» у постмодерніському значенні цього слова, привнесення історії у повсякденне життя. Література може суперечити імперському комфортному ностальгічному погляду у декількох напрямках: індіанські голоси і життєві перспективи не відповідають визначеним стереотипам; історія постає зовсім під іншим кутом зору; проте найбільшого удару завдано тим, що індіанці постають як багатовекторні істоти, наділені власною свідомістю, почуттями й інтелектом» [Shanley, с.147]. На її думку, найбільш зручний і природний спосіб проаналізувати корінний твір полягає у тому, щоб побачити у ньому метанаратив корінної спільноти. Дослідниця порівнює ці тексти із екосистемою, де тісно переплетені жарти, анекдоти, міфи, плітки, пісні і персональні спогади окремих її членів. «Аналіз текстів має бути підпорядкований колоподібній формі, бо саме у цьому лежить суть корінного світогляду – циклічність часу» [Shanley, с.141].

Багато літературознавців вбачають конфлікт у використанні письменниками корінного походження традиційно європейських літературних форм. Найбільш дражливими у цьому зв'язку є роман і коротке оповідання, що є надбанням американської літературної традиції як такої. Віршовані ж твори у свою чергу розглядаються як найбільш «автентичне» виявлення сучасної індіанськості, оскільки зазвичай поети копіюють стилі і манеру древніх сказань і ритуалів, а останнім часом набули популярності двомовні поетичні збірки. Серед інших можна назвати збірки Бренді Натані МакДугал «Ка

Макаї Ра'акаї «Солоний вітер» (2008) і Маргарет Нудін «Вавааїмо: На діалекті снів» (2014). Перша присвячену темам сім'ї, культури, землі, політики і міфології корінних гавайців (Капака Маолі), друга розповідає про традиції і історію анішінаабе.

Із кінця 60-х років спостерігаємо численні включення поетичних і ритуальних текстів і описів у прозові твори письменників корінного походження як спосіб протистояти метанаративу про вторинність індіанського літературного продукту. («Церемонія», «Альманах мертвих» Л.М.Сілко, «Ганцівник по траві» С.Паувер, «Дім створений із світанку», «Шлях до гори дощів» Н.С.Момадєя та інші). На нашу думку, це є класичним виявом постмодерніської літературної стратегії коли, роман розглядається як постмодерніський шлях зміщення домінант із епістемологічних на онтологічні [McHale, с.12]. У такий спосіб письменники, що звернулися до цього, досить успішно актуалізували у своїх читачів ідею про можливість співіснування різних станів буття індіанців у сучасному світі. У цього прийому є багато прихильників як серед критиків так і серед письменників, проте існують письменники і науковці, що піддають його обґрунтованій критиці. До таких належить Девід Треуер, котрий у своїй резонансній розвідці «Белетристика корінних американців: посібник користувача» (2006) доводить, що подібний спосіб зробити літературний твір більш автентичним, є насправді маніпулятивним, бо подібний прийом радше створює ілюзію автентичності, він є своєрідною бугафорією або реквізитом на сцені, але ніяк не додає «справжності» тексту [Treuer 2006, с. 60]. Перу самого Треуера належить роман «Переклад доктора Апеллеса», який є своєрідною пародією на спроби додати «автентичності» тексту за допомогою залучення у тканину оповіді уривків із неіснуючого індіанського епосу.

П.Г.Еллен відзначала надзвичайну важливість форми подачі матеріалу на сприйняття корінної ідентичності. Її обурювало прагнення не-корінних письменників створювати у власних творах «гібридні» образи індіанців і символіку, що наштовхувала на постійні роздуми про культурний конфлікт як основу життя сучасних представників корінних народів [Allen 1986, с.81]. Таким чином актуалізується опозиція «Я-Інший», що характерна для загального бачення постмодерного світу. Проте літературознавці вбачають іншу інтерпретацію цього явища, Дж.Рупперт пише про те,

що гнучкість і вміння пристосовуватися до обставин є однією із найбільш притаманних рис корінної ідентичності, особливо для народів, що звикли до кочового способу життя, тому, на його думку, слушно буде говорити про індіанських протагоністів не як таких, що захоплені між двома культурами, бо це тільки активізує романтичні і віктимні пресупозиції читачів, але виокремлювати їхню здатність бути «представниками двох великих культурних традицій» [Ruppert, с.7]. Таким чином картину світу, що її пропонують читачеві корінні письменники можна назвати «діалектами Духу, герменевтикою значень» [Lyotard, с.xxiv]. Їхні постмодерні тексти складаються із численних світів, що співіснують одночасно, мова йде про створення іншої методології світосприйняття, яка призводить до взаємопов'язаної просторовості. Подібне світобачення є близьким концепту гетеротопії, запропонованому Фуко.

ЛІТЕРАТУРА

Allen, Paula Gunn. *The Sacred Hoop: Recovering the Feminine in American Indian Traditions*. – Boston: Beacon Press, 1986. – 311p.

Jobin, Danne. *Gerald Vizenor's Transnational Aesthetics in Blue Ravens*// *Transmotion*. – 2019. –Vol.5.No.1. – P.33-55.

Lyotard, Jean-Francois. *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge. Theory and History of Literature*. – Minneapolis: University of Minnesota Press, 1984. – 144 p.

Mackay, James. *Wanton and Sensuous in the Musee du Quai Branly: Gerald Vizenor's Cosmoprimitivist Visions of France*// *Journal of Postcolonial Writing*. – 2015. – Vol.51. No.2. – P.170-183.

McHale, Brian. *Constructing Postmodern*. – London-New York: Routledge, 1992. – 354 p.

Ruppert, James. *Mediation in Contemporary Native American Fiction*. – Norman: U of Oklahoma Press, 1995. – 174 p.

Shanley, Katheryn W. "Writing Indian": *American Indian Literature and the Future of Native American Studies*// *Studying Native America: Problems and Prospects*/ Ed. Russel Thornton. – Madison: University of Wisconsin Press, 1998. – P.130-151.

Treuer, David. *Native American Fiction: A User's Manual*. – Saint Paul: Graywolf Press, 2006. – 224 p.

Vizenor, Gerald. *Narrative Chance: Postmodern Discourse on Native American Literatures*. *American Indian Literature and Critical Studies Series*. – Norman: University of Oklahoma Press, 1998. – 238p

Vizenor, Gerald. The Unmissable: Transmotion in Native Stories and Literature.// Transmotion. – 2015. Vol.1. No.1. – P.143-175.

Weaver, Jace; Womack, Greg; Warrior, Robert Allen. American Indian Literary Nationalism. – Albuquerque: University of New Mexico Press, 2006. – 272p.